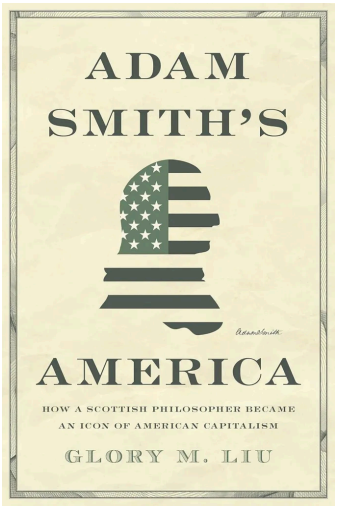
Adam Smith'in muhafazakâr iktisatçılar için (şaşırtıcı bir şekilde) kahraman haline gelmesi

Glory M. Liu tarafından *

İnsanlar Adam Smith hakkında tartışmayı severler. Kimilerine göre, İskoç filozof, ekonomi biliminin büyük kutsal kitabı *Milletlerin Zenginliği'ni* (1776) yazan kapitalizmin koruyucu azizidir . Takipçileri, Smith'in doktrininin, serbest piyasaların ekonomik büyümeye yol açtığını ve herkesi daha iyi duruma getirdiğini iddia eder. Smith'in artık ikonikleşmiş ifadesiyle, bize özgürlük, güvenlik ve refah sağlayan şey, hükümetin ağır eli değil, piyasanın 'görünmez eli'dir.

Nobel ödüllü ekonomist Joseph Stiglitz gibi diğerlerine göre ise Smith, ortadan kaldırılması veya en azından gözden geçirilmesi gereken bir 'neoliberal fantezinin' somutlaşmış halidir. Ekonomik büyümenin en önemli hedef olup olmaması gerektiğini sorgularlar , eşitsizlik sorunlarına işaret ederler ve Smith'in sisteminin en başta büyük servet birikimlerine olanak sağlamayacağını savunurlar . Siyasi eğilimleriniz ne olursa olsun, bir şey açıktır: Smith, modern piyasa odaklı toplumun temel değerleri hakkındaki uzun süredir devam eden bir tartışmanın her iki tarafında da konuşmaktadır.

Ancak Smith'in fikirleri ve kimliği hakkındaki bu tartışmalar yeni değildir. Günümüzdeki karmaşık itibarı, entelektüel otoritesini savunmak için verdiği uzun bir mücadelenin sonucudur.

Smith'in ilk biyografi yazarı Dugald Stewart, 1790'larda onu kasıtlı olarak içe dönük, beceriksiz bir dahi ve *başyapıtı* bir tür apolitik el kitabı olarak tasvir etti. Stewart, Smith'in tüccarlara yönelik sert eleştirisi, yerleşik dine karşı düşmanlığı ve 'ulusal önyargı' veya milliyetçiliğe duyduğu küçümseme gibi daha politik yıkıcı anlarını önemsizleştirdi. Bunun yerine, Stewart, ' *Ulusların Zenginliği'ndeki* en önemli görüşlerden biri olduğuna inandığı şeye ışık tuttu : 'Bir devleti en düşük barbarlıktan en yüksek refah düzeyine taşımak için barış, düşük vergiler ve makul bir adalet yönetimi dışında çok az şey gereklidir; geri kalan her şey doğal akışın sonucu olarak ortaya çıkar.'

Stewart'ın biyografisi (ilk olarak 1793'te bir övgü konuşması olarak sunulmuş, ardından 1794 ve 1795'te yayınlanmıştır) İngiliz kamuoyunu dehşete düşüren büyük olayların ardından ortaya çıkmıştır: 1789 Fransız Devrimi, ardından gelen Terör Dönemi ve hem İngiltere hem de İskoçya'da görülen isyan davaları. İngiliz tarihçi Emma Rothschild'in gösterdiği gibi , Stewart'ın Smith'in fikirlerini tasvir edişi, siyasi ekonomiye bilimsel otorite kazandırmak amacıyla seçici bir yaklaşımla yapılmıştır. Rothschild, Stewart'ın siyasi ekonomiyi "zararsız, teknik bir konu" olarak göstermek istediğini ve siyasi açıdan tehlikeli zamanlarda Smith için siyasi olarak "güvenli" bir miras oluşturmaya yardımcı olmak istediğini yazmaktadır. Stewart'ın bu çabası, Smith'in "muhafazakar ekonomi" ile ilişkilendirilmesinin başlangıcını işaret etmiştir.

Smith kısa süre sonra siyasi ekonomi biliminin – bugün ekonomi olarak bildiğimiz alanın – babası olarak ün kazanacaktı. Başlangıçta siyasi ekonomi, ahlak felsefesinin bir dalıydı; siyasi ekonomi eğitimi, geleceğin devlet adamlarını bir ulusu zengin ve mutlu kılmanın ilkeleriyle donatacaktı. 1780'lerden 19. yüzyılın ortalarına kadar, *Milletlerin Zenginliği (The Wealth of Nations)* ABD'deki siyasi ekonomi derslerinde sıklıkla ders kitabı olarak kullanıldı. Siyasi ekonomi üzerine yeni ders kitapları ve incelemeler yayınlandığında bile, 19. yüzyılda yaşamış Amerikalı bir bilim insanının sözleriyle, genellikle 'Siyasi Ekonomi Bilimi üzerine standart inceleme' ile karşılaştırıldılar. Bu kurucu baba statüsü, Smith'in fikirlerini çok ileriye taşıdı. Siyaset, onun fikirlerinin – ve genel olarak ekonomik fikirlerin – denendiği, test edildiği ve kullanıldığı arena haline geldi . Politikacılar, inançlarını desteklemek için Smith'te çok şey buldular, ancak 'görünmez el' henüz kapitalizmin bir sloganı haline gelmemişti.

ABD'de, kongre üyeleri gümrük tarifesi konusundaki pozisyonlarını güçlendirmek için Smith'in adını kullandılar. 1824'te Güney Carolina'dan George McDuffie, serbest ticaret konusundaki görüşünü "Adam Smith'in otoritesine dayanarak" savundu ve "Smith, modern zamanların herhangi bir insanından daha fazla siyasi ekonomi dünyasını aydınlatmıştır. O, bu bilimin kurucusudur" dedi. 19. yüzyılın ikinci yarısında Smith, "serbest ticaretin havarisi" olarak anılmaya başlandı. Korumacılığı savunanlar bile onun fikirlerine başvurdular, ancak çoğu zaman onları gayrimeşrulaştırmak için. Bir kongre üyesi 1859'da, "Korumacılığın temel amacı iç ticareti geliştirmektir ve bu konuda serbest ticaretin havarisi Adam Smith'in kendisinin de onayına sahiptir" dedi. Smith'in adının ve fikirlerinin bu "sloganlaştırılması" belki de bugün bize en çok "görünmez el" ifadesinde tanıdık geliyor. Siyasi bir slogan olarak popülaritesi, 20. yüzyılın ortalarından sonlarına doğru yükselen ve Milton Friedman'ın öne çıkan bir örneği olduğu sözde Chicago Okulu ekonomistlerinden

kaynaklanmaktadır . Smith'in görünmez el metaforu, Friedman'ın kamuoyuna yönelik çalışmalarının çoğunda – köşe yazıları, televizyon programları, kamuoyu tartışmaları, konuşmalar ve çok satan kitaplar – merkezi bir tema olmuştur. 1977'de Friedman, görünmez eli fiyat sistemini temsil eden bir kavram olarak tanımladı : 'Milyonlarca bireyin kendi

hedeflerini takip eden gönüllü eylemlerinin, merkezi bir yönlendirme olmaksızın, bir fiyat sistemi aracılığıyla nasıl koordine edilebileceği'. Bu anlayış, *Milletlerin Zenginliği'ni 'bilimsel ekonominin başlangıcı' olarak işaretledi. Dahası, Friedman, Smith'i Amerikan kurucu değerleriyle de ilişkilendirdi. Friedman'a göre, Thomas Jefferson'ın Bağımsızlık Bildirgesi, Smith'in Milletlerin Zenginliği'nin* 'siyasi ikizi'ydi ve ekonomik özgürlük, Amerika'da siyasi özgürlüğün ön koşuluydu.

Popüler algıda, Smith'in görünmez eli, Friedman'ın açıkça muhafazakâr ekonomik gündemiyle o kadar güçlü bir şekilde ilişkilendirilmiştir ki, insanlar genellikle Smith'in bunu kastettiğini varsayarlar. Birçok akademisyen bunun aksini savunmuştur. Aslında

, Smith'in kim olduğu, ne olduğu ve neyi savunduğu – farklı zamanlarda, farklı amaçlarla yazan ve tartışan farklı insanlar tarafından icat edildiğini ve yeniden icat edildiğini unutmak kolaydır. Smith'in geçmişteki bazı yorumlarını ve kullanımlarını tuhaf, yüzeysel, yanıltıcı veya yanlış olarak reddetmek cazip gelebilir. Ancak bunlar aynı zamanda onu nasıl ve neden okuduğumuz hakkında da bir şeyler ortaya koymaktadır. Smith'in değeri her zaman politiktir ve sıklıkla siyasallaştırılmıştır. Ancak bu değerin büyük bir kısmı, aslında bu varsayımların daha sonraki okuyucularının ona yansıttığı varsayımlar olduğu halde, icat ettiği bilimin tarafsızlığı ve nesnelliği hakkındaki varsayımlardan kaynaklanmaktadır. Smith şüphesiz bir bilim *insanıydı* , ancak (David Hume'un ifadesiyle) "insan bilimi" değerden bağımsız değildi. Aynı zamanda, bilimini tek bir normatif değerin – ister özgürlük, eşitlik, büyüme veya başka bir şey olsun – merceğinden okumaktan da sakınmalıyız.

Adam Smith'in eserleri hayati önem taşımaktadır çünkü piyasa toplumunun değerlerini belirleme ve anlama, eşsiz güçlerinden yararlanma ve en kötü dürtülerini dizginleme ihtiyacımız, önceki iki yüzyıldaki herhangi bir zamandan daha önemlidir. Ekonomik fikirler muazzam bir güce sahiptir. Dünyayı ordular ve donanmalar kadar değiştirmişlerdir. Smith'in düşüncesinin olağanüstü genişliği ve inceliği, ekonomik düşüncenin ahlaki ve siyasi kararlardan ayrılamayacağını ve ayrılmaması gerektiğini bize hatırlatır.

———-

Glory M. Liu, Johns Hopkins'teki Ekonomi ve Toplum Merkezi'nin Müdür Yardımcısı ve SNF Agora Enstitüsü'nde Araştırma Asistanı Profesörüdür. Kitabı *Adam Smith'in Amerikası: Bir İskoç Filozofun Amerikan Kapitalizminin Simgesi Nasıl Oldu,* Smith'in fikirlerinin 18. yüzyıldan günümüze Amerikan düşüncesi, siyaseti ve kültüründeki kabulünü ve etkisini izler. Bu makale ilk olarak Aeon'da yayınlanmış olup Creative Commons lisansı altında yeniden yayınlanmıştır.